

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Szerző: *Sebestyén Károly*
Cím: *Pethő Sándor utolsó napjai*

Forrás: *Magyar Nemzet*

(Hely)

(Idő)

(Köt. v. füz.)

Osztályozás

Tárgy

92

He

Pethő Sándor

Idő

"1942"

Személy

Sebestyén Károly:

Pethő Sándor utolsó napjai

Most két éve a szokottnál korábban húzódtam vissza Balatonfüredre remeteségembe. Hathónapi súlyos betegség után arra a belátásra jutottam, hogy az orvostudomány, legalább is mai állása szerint, nem képes nem hogy megszüntetni, de még csak enyhíteni sem fájdalmaimat. Otthagytam tehát kitűnő orvosaimat, törjék fejüket új kezelésmódokon, injekciókon, orvosszereken. Magam pedig rábíztam az anyatermészetre, segítsen rajtam, ha tud. Rosszabbul ő sem csinálhatja.

Füreden bezárkóztam szobámba vagy kültem napos időben a teraszra. (Napos időt alig számláltam 15—20-at az egész nyáron.) A partra, emberek közé nem kíváncsi voltam. Mít hallgassam a felületesen résztvevő kérdéseket, a laikus csodadoktorok kergető tanácsait? Ha mégis nagyon vágytam látni az én örökké változó, örökszép Balatono-

mat, leültem a Vaszary Kolos-sétaút egy félreeső padjára, ott gubbasztottam vagy egy félórát. „Ülve sétáltam“, mert másra az erőmből nem felt.

Néhányszor láttam egy magamhoz hasonló árva lelket a parton bolyongani. Ez is szemmel láthatólag a magányt kereste, ez is kerülte az embereket, magas, elegáns alakja meggörnyedt, szeme befelé nézett, súlyos lelki válság ütközött ki egész habitusán. Nagyon rövidlátó vagyok, öt méterről nem ismerem meg a legjobb barátomat sem, különben sem óhajtottam társalgást kezdeni a nyugtalan vándorral. Ötször-hatszor is elment mellettem, de rám se nézett. Közben valakitől hallottam hogy Füreden van és a szanatóriumban lakik Pethő Sándor. Nyomban az az érzésem támadt, hogy az én mizantrópom csak ő lehet. Másnap megint elhaladt a padom mellett,

de oly közel, hogy csaknem sürolt. Ő volt az. Csakugyan ő volt.

Pethő Sándort nagyon régen ismerem. A Barcsay-utcai gimnáziumban kerültünk össze. Én már akkor nagyszakállú és hosszú multtal ékes vagy éktelen latin-tanár és osztályfőnök voltam, Pethő éppen abban az időben kezdte pályáját, közjogi rangra nézve *Koca*, ahogy a gyerekek a gyakorló jelölteket népiesen nevezték. Feltűnően előkelő, izlésesen öltözködő, megvesztegetően meleghangú és sokoldalúan művelt ifjú volt. Hamarosan összeharagkóztunk: mindig a fiatalság pártján állottam. Később a fiatal tanár igen figyelemreméltó pedagógia sikere után otthagytta a katedrát és ujságíró lett. De ezzel nem szabadult tőlem: én is ujságíró lettem, anélkül, hogy a mindennek fölött szeretett tanítókodástól megváltam volna. Pethő mindig nagy respek-

tussal bánt, amelybe azonban az iróniának egy alig érezhető árnyalata vegyült. Én megéreztem, de nem bántam. Mert fiatal barátom így is igen szeretetreméltó fiú volt...

*

Ötször, hatszor elboacsátottam magam mellett szó nélkül. Végre megszokalltam. Egy reggel — alig voltunk a hosszú sétaúton öten-hatan — megszólítottam. Sándor meghökken, megállott, mintha nehéző álomból vertem volna fel gyengédtelesen. Ő is gyengédtelesen nézett reám, de csak egy pillanatig. A következő másodpercben már a vállamra ütött és a régi, irónikus hangon szólalt meg.

— Professzor úr, jöjjön velem kicsit sétálni.

— Sétálni nem tudok, fiam. De, ha nincs ellenedre, ülj le mellém pár percre.

És leült. S elkezdünk beszélgetni, nagyon halkán, eleinte akadózva is (pedig különben nem igen dadogtunk, sem ő, sem én). Kevertük a neutrális tárgyakat. Ő nem tudta, hogy én beteg vagyok, de én tudtam, hogy életének leg-

súlyos vaszary-alkotás birkózik. Akkor vált meg lapjától, amely a szemefénye, büszkesége, leggyönyörűbb személyes alkotása, úgy szólván gyermeke volt. A *Magyar Nemzet*-ről nem esett szó. A mult-ról beszélünk, közös emlékeinkről, Jövőt, terveket nem emlegetünk. Mintha nemcsak az én ütötökopott, sokat hányt-vetett életem volna végkép lezárva, hanem az övé is.

Ezután naponta találkoztunk, minden előzetes megbeszélés nélkül. És egyre melegebb, közlékenyebb, feloldottabb lett Pethő. Egyre tágult beszélgetésünk köre: politikáról és politikusokról, tudományról és tudósokról, színházról és irodalomról folyt a vita. Csak kettőnk legszemélyesebb kérdéseit nem bolygattuk.

Végre annyira összemelegedtünk, hogy én meg mertem kockáztatni egy meghívást.

— Gyere el hozzánk, egy nagyon szerény vacsorára. Jössz, amikor akarsz, elmegy, mikor kedved tartja. Egy tál ételt kapsz. Egy vendégtársad lesz, de az ellen binyára nem lesz kifogásod.

— Ki az? — kérdezte kissé szorongva.

— Angyal Dávid.

— Az én drága professzorom? Akinek annyit köszönhetek, akinek az egyetemen végig hallgatója voltam. Okvetlen elmegyek. Mikorra hívtál bennünket?

— Csütörtökre.

— Rendben van. Ott leszek.

Csütörtök este két vendégem, a két historikus, két nemzedék legkiemelkedőbb képviselője pontosan megjelent. Egyszerre nyitott nekik kaput a cselédlány. Nagyon örültek egymásnak, szorongatták egymás kezét, jó kedvük volt, közlékeny hangulatban voltak.

A hangulat emelkedettségéhez nem csekély mértékben hozzájárult, hogy feleségem — augusztus derekán! — jól befűtöttet. Künn az őszi szél dühöngött s már megkezdte a nyár díszének lerombolását. A meleg kályha jól esett. A vacsorán hamar túl voltunk. És most egy olyan „Szimpozion“-ba kívánczó vita indult meg, amelyben hosszú életem folyamán csak igen ritkán volt részem. Az öreg és a fiatal tudós — Angyal akkor nyolcvanhárom éves volt, Pethő Sándor pedig hangjával, temperamentumával, szikrázó elmésségével fiatalember benyomását tette — úgyszólván végigvonult a világtörténet valamennyi nagy problémáján. Nyilvánvalóvá lett a nagy különbség, sokban a szöges ellentét a két nemzedék politikai, szociális, gazdasági világszemlélete között. De

éppoly lélekemelő volt megérezni azt, hogy a két kitűnő ember meg-egyezik egymás feltétlen nagyra-becsülésében.

Most Pethő Sándor szellemes fordulattal Ferenc József-re és korára terelte a beszélgetést. Tudta, hogy Angyal, aki csaknem két évtizeden át a bécsi Magyar Történelmi Intézet igazgatója volt, nagyszabású művön dolgozik, amelynek hőse éppen Ferenc József és hogy a *Haus-, Hof- und Staatsarchiv* megbecsülhetetlenül gazdag anyagát már csaknem feldolgozta. Pethő a készülő nő méretei, kompozíciója, beosztása iránt érdeklődött, a szakember avatott és szabatos kérdésfeltevésével. Azután elmondotta tulajdon megfigyeléseit, tanulmányait, ítéletet a világtörténelem e nagy alakjáról. Semmi könnyelműség, semmi nyegleség, semmi elméskedő gúny vagy ocsó hatásadászat nem homályosította el véleményadásának fényét és belső értékét. Örök kár, hogy gyorsíró nem jegyezte a két tudós szavait. Az agg bölcs és az ifjú zseni mérték össze fegyvereket és vívás után lovagi módon hajtották meg egymás előtt tiszta

fegyvereiket. Az abszolút szellemiségnek olyan atmoszférája uralkodott a kis szobában, mint Platon Akadémiájában.

Késő éjszaka volt, mikor vendégeim elbúcsúztak, a kapu előtt az öreg Kenyeres bácsi dudált már türelmetlenül rozszant Ford-kocsiján, amelyet olyan óvatosan hajtott, mint valamikor a négy paripát, parádés kocsis korában. Pethő előbb hazavitte Angyalt és csak úgy tért vissza a szanatóriumba. A portás ugyancsak csodálkozhatott, hogy túlságosan szolid, koránfekvő vendége ilyen kiruccanást enged meg magának...

*

Ez a számomra örökké emlékezetes vacsora csütörtök este folyt le. Vasárnap délben egy veszelt tempóban vágató autó összelörte és a kövezetre lökte Pethő Sándort. Az első hírré azt éreztem, mennykőcsapás sujtott le rám. Azóta csaknem két esztendő telt el. A seb még nem gyógyult be. Nem is fog. Nincs már elég ideje hozzá...

(Balatonfüred, július.)